

wudače: lěčo 2010/12

wudawačel: Serbske šulske towarstwo z.t.

Póstowe naměsto 2

02625 Budyšin

tel.: (03591) 550216

faks: (03591) 550220

info@sorabischer-schulverein.de

www.sorabischer-schulverein.de

zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süšowa

tel.: (03591) 550215

titulny wobraz: džéči w Chróščanskej pěstowarni

fota: SŠT

© 2010 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubi starši,

što je poprawom typiske za hólca abo holcu? Kotre kajkosće su přiwučene – kotre su přinarodžene? Postajimy my zadžerženske wašnja našich džěći abo dopušćamy tež wuviče hinašich hač typiskich rodowych zajimow a kmanosćow? Najlepje so to poradži w zhromadnym hrajkanju. Wy sće na prawym puću, hdyž přečelstwa mjez hólcami a holcami spěchuće. Hólcy so w přenim lětdžesatku swojeho žiwjenja nimo maćerje kublaja wot pěstowarkow a wučerkow. Muži w tutym procesu nimale njenadeńdžemy, nimo nana wězo. Tohodla my w našich pěstowarnjach rady młodych muži w Dobrowólnym socialnym lěće abo jako kublarjow přistajamy. Potom smědža naše hólcy zaso jónu kopańcu hrać a so do syteje wole wucychnować. Wjace k tutej temje namakaće w našim staršiskim lisće.

Přeju Wam rjane prázdniny abo dowol z Wašimi džěćimi.

Waša

Ludmila Budarjowa
předsydk Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Wobsah:

Typiska holca - typiski hólc	1
Gender-mainstreaming w džěćacych přebywanišćach	4
Pola „Pumpota“ pjeku kaž lutki	7
Ryćerske hry pola „Milenki“ w Rownom	8
Jablučinka w Ralbicach - wužitny dar	9
Meja w Chrósćicach	10
Florian chce sej w Malešecach pohrajkać	11
Swójbny swjedžeń we Wotrowje	12

Typiska holca - typiski hólč

Holcy hrajkaja sej radšo z klankami, su mérne a pomocliwe; hólcy hladaja za awtami, haruja a hawtuja rady. Kak wuwije so splažna identita pola džéci a kotry wuznam ma socialny wobswět, potajkim kubłanje a socializacija? Na prašenie, hač je typiske zadžerženje holcow a hólcow přinarodžene abo přikubłane, njemóže so do džensa wědomostnje prawje wotmołwić. Je skerje měšeńca wobeju. Fakt je, zo hižo w maćernym čele pola holcy a hólca hinaše seksualne hormony na wuwiče mozow skutkuja. Runje tak pak přitrjechi, zo je typiske zadžerženje holcow a hólcow nazwučowane a přiswojene. Biologiski splah njemóžemy wobwliwować, ale kulturelnje nastate rozdželenje rólow.

Je wažne, zo so džéci tak wuwić móža, kaž to přiroda za nich předwidži. Tež hólcy smědža strachočiwe a zdžeržliwe być, tajkich mamy jich přiwzać. Holcy łaža na štomy a rady wótře wołaja, hdyž so jim to dowoli a zmóžni. Nimaja so přeměnić do „praweho hólca“ abo „praweje holcy“. Skerje dže wo to, wšelakorosć na začućach a wašnjach wobeju splahow wobkedžbować, zo bychu so hólcy a holcy we wšelakim zadžerženju wuspytać móhli. Runje tak měli holcy a hólcy zwěsćić, zo ma kóžde džéco kmanosće, kotrež njejsu na splah wjazane. Cil ma runohódnosć wobeju splahow być. To rěka, zo

wupada spěchowanje holcow hinak hač spěchowanje hólcow. Ženje pak z cilom, zo by so typiske zadžerženje wuwiło, ale zo bychu wšě podžéle a swójske wosebitosće a nachilnosće městno měli. Tež hdyž chcedža n.př. hólcy so prać, steji za tym často přeče za čelnnej bliskosću. Wažne při tym su muske příklady, kotrež jim pokazaja, zo hodža so rozestajenia tež měrnje a z kompromisami rozrisač.

Příklad staršeu, kublarkow a kubłarjow, wučerkow a wučerjow ma rozsudny wliw na zrozumjenje róle hólcow a holcow. Hólcam a holcam móžemy pomhać, hdyž sej sami wuwědomimy, kotre předstawy wo idealnych mužach a žonach, hólcach a holcach mamy. Tu měli so staršeje ale runje tak džedojo a wowki, čety a wujojo zapřijeć.

Hižo w předšulskej starobje wuwija džěći přez zetkanja z druhami swoju splažnu identitu. Pěstowarnja njeje při tym jenički, ale cyle wažny wotrézk, dokelž skića wurjadne situacije za zhromadne dožiwjenja a swójske wotkryća. Je rjenje, hdyž móža džěći tež hišće druhe hač jenož swoje za holcy abo

hólcy typiske zajimy a kmanosće wuwić. Najlepje so to poradži při zhromadnym hrajkanju. Starši móža tajke přečelstwa runjež podpěrać. Přeco pak měli swójske sylnosće a zamóžnosće na přenim městnje stać, runje tak kaž rozdžele a wšelakorosće wobeju splahow so wobkedžbowač. Wobchadža so z džěćimi skerje wotewrjene, bjez toho, zo so do róle jako hólc abo holca zarjaduja, maja tute džěći zwjetša wjace móžnosćow so wuwić hač džěći, z kotrymiž so ryzy na splah wobchadža. W pěstowarni hodža so za to tež wosebite rumy za wěste zaběry, n.př. twarski róžk, paslenska rumnosć, sportownja abo džělarnja. Tam móžemy samozrozumliwy wobchad mjez holcami a hólcami wobkedžbowač.

Napřečo holcam ma wobswět wjèle napřečiwnych wočakowanjow:

chilnosće wuwić móhli.

Swět hólcow formuja zwjetša jenož žony: Za kubljanje doma je mać najčasćišo zamołwita a tež po času najdlěje prezenta. W pěstowarni: jenož kublarki. W zakladnej šuli: jenož wučerki. Narunanje za falowace muske příkłady namakaja hólcy w klikach a medijach. Filmy, kompjute-rowe hry, sport, politika – wšudže cool a sylni mužojo. Kaž su nanož wažni za kubljanje swojich džéci, rěka to za pěstowarnju, hišće wjace muži za powołanie kublara wabić. W našich kublanišcach džélaja tam a sem młodži mužojo w Dobrowólnym socialnym lěče a wobohaća pěstowarski džen holcow kaž hólcow, ale runje tak pěstowarkow bytostnje. Kak drje by pěstowarnja wupadała, kotruž bychu jenož mužojo wuhotowali a wjedli? Zawěscé bychu tež wjèle holcow do džélarnje šli a so na kopańcy wobdzélili.

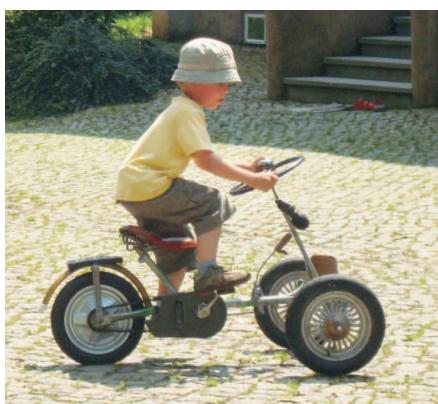
źródło: Michael Behnisch, w kindergarten heute 10/2007
Barbara Wilke, w Kinderzeit, November 2003

socialne zadžerženje, rjanosć, žona w powołaniu, kubljanje džéci. Runje nanojo njesmědža swoje holcy jenož w žónskich kwalitach widžeć a hódnoćić. Runje tak wažny je příklad maćerje: wšoje-dne hač předawarka abo busowa šoferka – najwažniše je, zo je wo hódnoće swojego powołania přeswědčena. Holcy a hólcy trjebaja podpěru staršeju, zo bychu swoje cyle wosobinske talenty a na-

Gender-mainstreaming w džěćacych přebyvaniščach

Zapřijeće gender počahuje so na socialnu rólu wobeju splahow. Gender-mainstreaming (njeje wotpowědneho słowa w serbskej rěči) wobjednawa towaršnostny koncept, kotryž so wo runostajenje holcow a hólcow (resp. žonow a muži) prôcuje.

Dorosćeni kaž džěći wusměrja swoje zadžerženje druhim wosobam napřečo často njewědomje po tym, hač je druhi žónska abo muski.

Hač so holca kaž holca zadžerži a hač so hólc kaž hólc zadžerži, ma jenož jara mało z biologiskimi zakladami činić. Rozsudne je, kotre sociokulturne wliwy na džěćo skutkuja.

Socialny splah („gender“) postajeja so přez wočakowanja towaršnosće. „Hólcy tola njepišća!“ – „Njeměj so kaž holca!“ - „Ty sy tla hižo wulka holca!“ Štó njeznaje tajke sady? Přez wobwliovowanje wobswěta nawuknu holcy a hólc splažne róle, kotrež k wutworjenju jich identity přinošuja. Woni so z wočakowanjemi konfrontuja, kotrež z jich socialnym splahom zwisuja. Što so stanje, hdyž džěći tute wočakowanja njespjelnja? Što so stanje, hdyž so holcy a hólc swojemu datemu splahej njepřiměrjene zadžerža?

Z wida Sakskeho zdžělowanského plánu je, hladajo na tute prašenja njewobeńdzomne, „na myse gender-mainstreaminga nawjazać. Město toho zo so džěco jako njesplažne džěco widzi abo so do

towaršnostnje normowanych rólów tlóći, mělo so wone w swojej wšelakorosći, ze swojich individualnych potřebnosćow won, wuwiwać.“

Při praktiskim přesadženju gender-mainstreaminga steja kublarki/kublarjo njerědko před problemom. Najebać wšelakich nachilnosćow a zajimow holcow a hólcov maja so woběmaj splahomaj samsny přistup a samsne wobdželenje na wšich wuknjenskich wobsahach a wuknjenskich rumach skićić. Nawopak su sej džěci hižo zahe představy wo typisce žónskich a typisce muských zajimach, zaběrach a hrájkanských móžnosćach (njewědomje) přiswojili. Tohodla njeje jednorje, holcy a hólcy k jich splahej **njetypiskim** akcijam a aktiwitam

motiwować. Njezeschlachći so to kublárjam/kublarkam, skruća so tradicionalne mustry rólów. Džěcom so potom drohotne a wšelakore individualne móžnosće nazhonjenjow zapowědža.

Teoretikarjo kaž tež

praktikarjo su sej wo tym přezjedni, zo maja so džéći w tutej starobje hladajo na splash neutralnje kublać. Pleděruja tohodla za kublanje, kotrež nic rozdžele, ale kublanje k mjezsobnemu zrozumjenju zdoraznuje a k tomu pohonja, w džéćacych přebywaniščach po móžnosći wjele zhromadnych elementow za holcy a hólcy etablérować. Hólcy měli „žónske kajkosće“, kaž n.př. hra w klankacym róžku, zastaranje kwětkow, blidowa służba, šíče wuspytać směć a do jich sebjezrozumjenja integrować, a holcy „muske zadžerženje“, kaž n.př. hra w twarskim róžku, kopańca, rjemjeslniske džéla. Njesmě wo to hić, rozdžele mjez holcami a hólcamy skrućić. Při wšém tute rozdžele tu su a njeměli so přeć.

Na ploninje staršeju woznamjenja gender-mainstreaming mjez druhim, mačerje a nanow w jenakej mérje narěčeć a jich wobdželenje na aktiwitach a we funkcijach pěstowarskeho džéla reflektować. Nimo toho měli so za to sensibilizować, wuwiće žónskosće resp. muskosće swojich džowkow resp. synow a z tym jich wuwiće identity podpěrać a indiividuelne rozdžele dowolić.

Bychu to byli zbóžne přeća wěrić, zo by tutón nastawk na prastarych a přestarjenych mustrach wo rólach zakladnje něšto změnił. Narok je skromniši: Hdyž by so poradžilo, zo so jenož jednotliwi angažowani ludžo wot starych klišejow, kajcy maja holcy a hólcy być, tež jenož trochu wotsala, je hižo wjele docpěte.

dr. H. Šenk, wučer na Serbskej fachowej šuli
za socialnu pedagogiku w Budyšinje

žórlo: Saksi zdžělowanski plan – přiručka za pedagogiske fachowe mocy w žlobikach, pěstowarnjach a hortach kaž tež za džéćace dnjowe hladanje. Verlag das netz, Weimar 2007; Rabe-Kleberg, U.: Gender-Mainstreaming und Kindergarten. Beltz-Verlag, Weinheim 2008

Ryćerske hry pola „Milenki“ w Rownom

Dnja 03.06.2010 su sej na „ryćerskim hrodze“ Witaj-pěstowarnje „Milenka“ w Rownom nadobni ryčerjo a dwórske rjanolinki česć wopokazali. Wulke hejsowanje zahaji so ze swjatočnej hosćinu. Służowni (starši) su swjedžensku taflu z tykancom a kofejom přihotowali. Samozrozumliwje je so tež wubrany lětnik džowkow a wotročkow (džedojo a wowki) na swjedženju wobdzelił.

Dypkownje k swjedženjej přidruži so nam słonco. Koniki móžachu so tak sedlować a hrodowe hry započinać.

Při hrě a wjeselu so čas miny kaž z wětříkom. Ze zhromadnej wječerju (steakami, praženej kołbasku a nudlowej pónoju) so swjedžeň zakónči. Team Witaj-pěstowarnje džakuje so wšitkim sponsoram, staršiskej přiradže a pilnym pomocníkam za poradženy swjedžeň.

Kaž kóžde lěto su so jědź, piće a zabawjer přez nahromadženy fenk při camprowanju finacowali.

Klaudija Šewelisowa, wjednica

Pola „Pumpota” pjeku kaž lutki

W poslednim tyděnju jutrownika je so w našej pěstowarni projekt k lutkam přewjedl. Z wulkim zajimom zhadowichu sej džěći čapki lutkow, formowachu sej sudobjo lutkow, mlě-

jachu zorno a pječechu małe chlěbuški. Džěći so za małe bajowe postawy zahorichu. Tuž so rozsudžichmy, skladnostnje mačerneho dnja zhromadnje z mačerjemi pilnje pjec kaž lutki a to wězo w pjecy z kamjenjow, kiž steji w zahrodze Srđežneje šule w Kulowje.

Pjekarski mišter Cajus Brězan nas srjedu, 12. meje při pjecy powita a wjedžeše nas

fachowsce přez popołdnjo. Džěći pječechu pizzu po swojim słodźe.

Za pokładżenie su sej džěći hižo dopołdnja w pěstowarni wšitko přihotowali a nětka smědžachu sej često sami wukuleć a poklaść. Po pilnym džěle a z čerstwej wónju w nosu pizza wosebje derje słodžeše.

Za rjane popołdnjo džakujemy so knjezej C. Brězanej a šulskemu wjednistwu za přečelnou podpěru.

kublarki Witaj-pěstowarnje
„Pumpot” w Němcach

Jablučinka - wužitny dar za Ralbičanske džéći

Što to hwizda,
woła, spěva,
što to šcerći,
fifoli,
hdyž so jasne
slonco směwa
a dych čehnje
nalětni!

Znaty rjany spěw nam wuwědomja, kak rjenje je, hdyž nalěćo wšitko zaso k žiwjenju wubudža, zo kózde žiwe stwjelco chcylo wjesele zatuskać, „zo dych čehnje nalětni“!

Po dołhej zymje je drje kózdy žadosćiwje na wotućacu stwórba čakał, wězo tež džéći a kublarki Ralbičanskeje pěstowarnje.

Z přewšo rjanej překwapjenku zawjeselichu starši předšulskeje skupiny kublanišćo z wotchadnym darom. Knjeni Grutcyna wobstara jablučinku, kotruž sej džéći do pěstowarskeje zahrody sadžichu, nadžijejo so, zo ponjese bohate płody. Chcemy je potom k strowemu zežiwjenju w pěstowarni wužiwać.

Tak kaž trjeba kózda rostlina wodu a lubościwe wobhladanje, zo by so wuwiła a ludžom k wjeselu a wužitkej rostla, tak je to tež z nam dowérjenymi džécimi. Njech so přeco rady na swój pěstowarski čas dopominaja a za swojim štomom pohladać příndu, kiž ponjese nadžiomnje runja džéćom po lětach swoje strowe płody w domjacej pódže.

Džéći a kublarki so wšitkim staršim wutrobnje džakujemy.

M. Bejmina, wjednica pěstowarnje w Ralbicach

Meja w Chrósćicach

W Chrósćicach je meja hnydom tří razy padnyła - w třoch generacijach! Jako prěnje bě sej wjesna młodžina sobotu, 15.05., pěstowarnju na swój swjedżeń přeprosyla. Holcy a hólcy wulkeje skupiny w swojich pyšnych serbskich drastach tomu rady sčehowachu. Wjesni młodostni a potom či šesć-lětni běžachu wo wjeršk meje napřemo. Pod přewodom Chrósčanskich hercow čehnješe čah mejskich młodych a młodších porow přez wjes ke gmejnje. Zhromadnje rejowachu a spěwachu a džéći zawjeselichu přitomnych z programom.

Tři dny pozdžišo padny meja w pěstowarni. Zaso bě Bosčan Donat najspěšniši běhar a wuputa sej Annu Wowčerjec jako svoju pyšnu njewjestu. Po swjedženju w pěstowarni čehnjechu džéći do starownje. Tež tam swjećachu z wobydlerjemi mejemjetanje. Spodobny program holcow a hólcow w jich pyšnej narodnej drasče da wobydlerjow domu na swoje mlobe lěta dopomnić.

Zetkanje generacijow je za kóždeho spomóżne a wobohaća wšich wobdželenych na duši a cèle.

A. Mlynkowa, wjednica

Florian chce sej w Malešecach pohrajkać

W meji lěta 2008 přichwata młody muž do našeje pěstowarskeje zahrodki a praji, zo chce pola nas na jedne lěto dźělać. Skeptisce na njeho pohladach a so prašach: „Wěš ty tež, što to rěka? Nic jenož z dźěćimi hrajkać, kopańcu hrać, ale tež w kuchni pomhać, wotpadki preč donjesć, spansku službu wukonjeć, stwy přetrěć, dźěćí pokojeć, jim připosluchać, jich majkać atd.” „Žadyn problem, to wšitko mózu, to wšitko póndźe!” bě wotmołwa. Atak přińdže september a z nim Florian. Prěnje dny a tydženje běchu napinace a Florian běše po cyłodnjowskej službje pola nas popołdnju k.o. Wón chcyše wšudże wšitko prawje činić. Wosebje hortske dźěćí běchu wjesołe, zo mějachu skónčnje praweho koparja. Pěstowarske dźěćí jeho połnje do jich žiwjenja zapřijachu. Jenož z najmjeńšimi Florian ničo tak prawje započeć njemóžeše. Wone běchu jemu pře małuške. Měješe strach, zo jim něšto skóncuje při tróštowanju a sylzy wótréću, hdyz sej je při tym horje wozmnje. To dźěše Florian radšo wopłokować, sudobjo za jědź přihotować, na kompjuteru dźělać, dźěćí wot busa wotewzać... Rady běše w kuchni a našej knjeni Jaincowej pomhaše. Dźěćí pak so skoku na hólca zwučichu a njetraješe dołho, so rano hižo prašachu: „Přińdže dźensa Florian? Wón chcyše tola z nami „Mensch ärgere dich nicht”

hrać". Z dźěćimi nawukny samo molować a paslić.

Tež my kublarki so na našeho „muža” chětře zwučichmy. Dyrbješe wšak sej tež naše žónske skiwlenje naposkać. Wšitko to Florian z wulkim wjeselom a z radoscu zmištrowaše. Wjeršk za naše hortske dźěći a za nas kublarkow bě wopyt w Hornim Hajnku, pola Florianowego njeboh dźeda Jurja Brězana. Hordže pokaza wšem wulku galeriju knihow, pisanski rum, wulku zahrodu atd. Wjele prašenjow mějachu dźěći na Floriana a wón wědžeše wutrajnje wotmołwieć.

Jako Floriana kónc awgusta rozžohnowachmy, běchmy jara zrudni. Samo Lia-Marta a Henry - wobě dźěscí ze žlobika - sedžeštej pola njeho na klinje a bychu jeho rady hišće dlěje zdžerželi.

dźěći a kublarki Witaj-pěstowarnje „K wódnemu mužej”

Swójbny swjedzeń we Wotrowje

Bóh tón Knjez je z wjedrom derje měnił, jako so njedželu, 13. smažnika, dźěci, starši a kublarki Ralbičanskeje, Chróščanskeje a Wotrowskeje pěstowarnje na farskej luce we Wotrowje k swójbnemu swjedzenjej zetkachu. Mała pěstowarnja z jeno tři kublarkami je z pomocu starších popołdno z týšto překlapjeńkami organizowała. Dźěci wabjachu wosebje zaběry na rjanej luce: taženje přez płatowy tunl, myče złota, šminkowanje, koło zboža, wohnjowa wobora, jěchanje na ponyju, plackowej mužej a druhe. Woblubowana bě tombola, kotraž kiwaše z hódnymi darami. We wupyšenym stanje dachu sej hosćo při kofeju a tykancu program Chróščanskich a Ralbičanskich předšulskich dźěci lubić. Wjeršk bě džiwadłowa hra „Bremenscy měšćanscy muzikanća“, kotruž předstajichu z wjele humorom kublarki a starši hosćielskeje pěstowarnje. Džak wšem darićelam a pomocnikam, kiž su k poradženju swjedzenja přinošowali.